

بررسی قانون دیات و تعیین ارش در ایران

محمد رضا مصطفائی

مری هیئت علمی دانشگاه علوم پزشکی قزوین

مصطفی شوکتی احمد آباد

استادیار هیئت علمی دانشگاه علوم پزشکی قزوین

مقدمه: پزشکی قانونی بر دو اصل استوار است:

- ۱- اسلام دین عدالت است
  - ۲- علم پزشکی مطابق بر علم و دانش و آخرین تحقیقان پزشکی باشد
  - ۳- بزرگترین شعار اسلام عدالت خواهی است در قرآن به آیات زیادی اشاره شده است مانند آیه ۵۸ سوره نساء پاره ای از مواد قانون دیات وجود دارند که پزشک قانونی هنگام اظهار نظر در باره آنها به تناقضهایی از دید علمی برخورد می نماید که می تواند نظر او را از عدل و انصاف دور سازد. عدالت وقتی به دست می آید که حکم صادره بر اساس آخرین پیشرفت های علمی و پزشکی استوار باشد وظیفه شرعی و اخلاقی حکم می کند تا نظرات و گزارش های خود را با جدیدترین دستاوردهای علم پزشکی و موازین شرعی مستند سازد.
- آموختن تازه ترین کشفیات علمی و انطباق دادن موارد قانونی با آن تکلیف شرعی هر مسلمان مؤمن است پیامبر اکرم (ص) این سفارش را کرده است پس می بینیم که علم ودیعه است.
- ارش چیست؟ ارش دیه غیر مقدره است. ارش در لغت عربی از حَرَس یا ارش گرفته شده است که به معنای دو نفر یا دو طایفه را به جان هم انداختن است که این منشأ نزاع و اختلاف می شود آنها را ارش هم می گویند.
- یعنی ارش بدل است، مجازات نیست این که سؤال کردند که آیا مجازات است یا عوض است؟ مرحوم شیخ انصاری می فرماید که ارش بدل است مجازات نیست پس بنابراین بدل بایستی مطابق با مبدل باشد.
- است.

حقوق بیماران

بعضی از فقها "مرحوم شیخ ظاهراً" این را فرموده اند که شاید خیلی از فقها این قید را کرده باشند که ارش شرطش این است که به مقدار دیه نرسد، ارش هر عضوی باید کمتر از دیه آن عضو باشد و به اندازه آن عضو یا بیش از آن نباشد برای این که یک فرقی بین ارش و دیه باشد. کتابی وجود داشت که الان هم هست به نام ارزیابی میزان نقص اعضا در تمام کشورها وجود دارد برای هر عضوی هر آسیبی که ببیند یک بارمی دارد این بارم را بر مبنای کل بدن محاسبه می کنند و یک رقمی را برای آن تعیین می کنند فعلاً کارشناسیها را در خصوص میزان ارش که قاضی باید تعیین کند که به پزشکی قانونی ارجاع می کنند یکی از این موضوعات که اخیراً ارجاع می شود ارش البکاره هست در موقعی که بکارت یک دختری در یک حادثه ای آسیب می بیند ارش البکاره را از پزشکی قانونی می خواهند این موضوع یک موضوع حقوقی است ارش البکاره را بعضی ها تفسیر می کنند به آن صدمات جسمی پرده بکارت که به صورت خراشیدگی یا پارگی است که از نظر جسمی تلقی می شود و بعضی ها صدمه و خسارت معنوی آن را تلقی می کنند گروهی هم مجموعه این دو را ارش البکاره می دانند. در هر صورت قسمتی که مربوط به جسم است را می شود از پزشکی قانونی استعلام کرد ولی صدمه و خسارت معنوی آن را که تفاوت سالم و معیوب است به عهده خود مقام قضایی است ولی اخیراً مواردی را داریم که می بینیم ارجاع می کنند پزشکی قانونی برای کارشناسی. مشکلات دیگر در این بحث موضوع تعیین ارش در صدماتی است که دیه مقدر ندارد در ترومای شکم یا در ضربات شکم که منجر به وضعیتی می شود که جراح مجبور است برای بررسی شکم را باز کند و در جستجو نکته قابل توجهی را نمی بیند و

بعد آن را می بندد و بخیه می کند و بیمار ترخیص می شود و نکته قابل توجه در اینجا قاضی به خاطر نبودن علامتی برای آن دیه مقدری و یا آرش در نظر نمی گیرد و یا اگر هم بگیرد برای مختصر خون مردگی و یا خونریزی داخل شکمی در نظر می گیرد که حتی به اندازه خراشیدگی نخواهد بود خوب در این خصوص بایستی برنامه و قانون تدوین بشود مشکلاتی دیگری هم در این قانون هست.

ماده ۴۹۵ صراحت دارد در کلیه مواردی که در این قانون (منظور قانون دیات است) مجازات را آرش تعیین کرده اند می بایست بر مبنای دیه، با تعیین نوع و کیفیت جنایت و با در نظر گرفتن مقدار دیه، آرش توسط کارشناس تعیین شود: آیا تعیین مبلغ آرش به عهده پزشک قانونی است یا قاضی، عقیده بر این است که حاکمیت قاضی را نباید مختل کرد و زیر سؤال برد، موقعی که پزشک میزان آرش را در ضایعات ایجاد شده تعیین نمود چطور این مبلغ توسط قاضی کم و زیاد می شود و عموماً قاضی همان را تأیید می کند و مبلغی غیر از آن مبلغ نمی دهد. پس در اینجا حاکمیت قاضی کجا می رود؟ به نظر می رسد که ما باید میزان نقص عضو را تعیین کنیم، نوع جراحات را تعیین کنیم بدهیم به قاضی، قاضی هم دیه مقدره در دستش است مگر این که عضو دیه نداشته باشد

در قانون مسئولیت مدنی فرانسه این موضوع به عهده پزشک قانونی گذاشته شده و خسارتهایی را که معین کند از نظر مال آن را هم مشخص می نماید

در گذشته بر اساس نقص عضوها و و خسارتهایی که بیمار متحمل می شد تعیین از کارافتادگی و طول درمان می کردند، قانون ما منبث از قانون فرانسه، بلژیک و اروپایی بود و الان نیست و بیمار متحمل خسارتهای زیادی می شود. خسارت مازاد بر دیه و باز هم می گویند که آرش هم از دیه نباید تجاوز بکند و این گرفتاری بزرگی است، باید قوانین از هم جدا شوند و مرز آنها دور شوند و قابل تشخیص باشد.

روش کار: این مطالعه یک تحقیق مروری - توصیفی است که بر اساس کتب و فرانس های معتبر و سایت های علمی داخلی و خارجی پزشکی قانونی و نظرات صاحب نظران فقه اسلامی در باره قانون مجازات اسلامی در سالهای ۱۳۹۱ تا ۱۳۹۴ در دانشگاه علوم پزشکی قزوین انجام شده است.

یافته ها: اسلام و قوانین جزایی آن بسیار پویا و مترقی بوده و با پیشرفت های جامعه هماهنگ شده است و با کشورهای اروپایی در این زمینه همراستا و حتی پیشرفته تر است. بعد تعیین مجازات ها با توجه به نوع جنایت و تعیین میزان آرش همیشه باعث بروز چالشهایی بین پزشکی قانونی و قاضی بوده و هست لازم است در اینجا قانون با صراحت بیشتری اظهار نظر نماید و خلایق های قانونی برطرف شود.

بحث و نتیجه گیری: با توجه به نظرات گرانمایه دین مبین اسلام و نظرات ارزشمند فقها و مراجع معزز و هم چنین دانشمندان و کارشناسان اسلامی باید بهتر و مناسبتر از حال اعمال قانون و تعیین آرش شود و شرایطی را فراهم آوریم که چتر حمایتی قوه قضاییه گسترده تر شده و تمام سطوح جامعه را در بر بگیرد و تعاملات سازنده تری بین پزشکی قانونی و قضات حاکم شود.

کلمات کلیدی: طب و قضا، مجازات اسلامی، روان پریشی و رنسانس